

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Farklı Öğretim Basamaklarında Öğretimi

Handan DEVECİ¹, Büket ŞEREFLİ GÜNEY²

Öz: Demokratik ve etkin vatandaşlar yetiştirilmesinde doğrudan bir etkiye sahip olan sosyal bilgiler dersi farklı ülkelerde sosyal bilgiler ya da farklı isimlerle, farklı öğretim basamaklarında okutulmaktadır. Ülkemizde ise sosyal bilgiler dersi ilköğretim dördüncü sınıftan yedinci sınıfın sonuna kadar zorunlu bir ders olarak verilmektedir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinin çeşitli öğretim basamaklarında ve sınıflarda okutulma durumuna ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda araştırma nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre araştırmanın çalışma grubu 4. sınıfta öğrenim gören 15 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmen adayları, Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin bulunduğu sınıfı ve öğretim basamağını değerlendirirken sosyal bilgiler öğretim programından kaynaklanan sorunları ve ders saatinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada öğretmen adaylarının değer eğitimi, vatandaşlık eğitimi, öğrencilere toplumsal kuralları kazandırma ve onları yaşama hazırlama gibi nedenlerle okulöncesi eğitimde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer alması gerektiği görüşünde oldukları bulgusu elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak Türkiye’de okulöncesi eğitimde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretim programları hazırlanıp uygulanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, öğretim basamakları, sosyal bilgiler öğretmen adayı

Teaching Social Studies Course in Different Teaching Levels in Turkey According to Social Studies Teacher Candidates

Abstract: The social studies course, which has a direct impact on raising democratic and effective citizens, is taught in different countries under different names and at different levels of education. In Turkey, the social studies course is taught as a compulsory course from the fourth grade to the end of the seventh grade. The aim of this study is to examine the opinions of pre-service social studies teachers about the teaching of the social studies course at various levels and grades. To this end, research was conducted based on qualitative research methods. The criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used in the study. Accordingly, the study group for the research consisted of 15 pre-service social studies teachers studying in the fourth grade. Data were collected using a semi-structured interview form, content analysis was used to analyze the data. While evaluating the grade and teaching level of the social studies

Geliş tarihi/Received: 02.01.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 12.06.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Bu çalışma 7. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, hanil@anadolu.edu.tr, :0000-0001-9765-2117

² Arş. Gör. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, buket.serefli@kku.edu.tr, 0000-0002-8110-2943

Atıf için/To cite: Deveci, H., & Şerefli Güney, B. (2024). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında öğretimi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 573-595. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1413554>

course in Turkey, the pre-service social studies teachers in the study stated that there were problems arising from the social studies curriculum and the course hours are insufficient. In the study, it was found that pre-service teachers think that social studies courses should be included in preschool education, secondary education, and higher education for reasons including educating students regarding values education, citizenship education, providing them with social rules and preparing them for life. Based on the results of the study, curricula for social studies courses in preschool education, secondary education and higher education in Turkey should prepared and implemented.

Keywords: Social studies education, teaching levels, social studies teacher candidate

Giriş

Bir toplumun ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal yönlerden gelişmesinde kuşkusuz eğitimin büyük bir önemi vardır. Hızla değişen toplumsal yaşam ve ilerleyen tarihsel süreç içinde gündemden güne çok farklı niteliklere sahip insanlara gereksinim duyulmuştur. Bu tarihsel süreç içinde “nasıl bir insan yetiştirelim?” sorusu sürekli olarak gündemde kalmış ve bu soru eğitim sistemlerinin yanıt vermesi gereken önemli bir soru olmuştur. Eğitimin en önemli amaçlarından biri yeni yetişen genç bireyleri topluma yararlı bireyler haline getirerek toplumların geleceğine yön vermektir (Deveci, 2024). Eğitim sistemi içinde etkili vatandaş yetiştirerek bireyleri topluma yararlı hale getirme amacını üstlenen derslerin başında sosyal bilgiler gelmektedir.

Bireyin sosyal dünyasında yaşanan değişimleri anlayarak sosyal dünya farkındalığını tam anlamıyla kazanması da sosyal bilgiler dersi ile sağlanabilir (Yeşilbursa ve Çiçek, 2020). Sosyal bilgilerin içeriği, çeşitli sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerin öğrencilerin seviyelerine uygun olarak özetlenip bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenmesi ile oluşturulmaktadır (Aktepe ve Gündüz, 2021). Böylece sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler birçok disiplinle ilgili toplumsal sorunları genelleştirici ve bütüncül bir yaklaşımla değerlendirebilir (Keçe ve Merey, 2011). Bu sosyal bilimlere tarih, coğrafya, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, arkeoloji, psikoloji, sosyoloji, din ve ekonomi örnek olarak verilebilir (National Council for the Social Studies, 1994). Sosyal bilgilerin içeriği, öğrencileri geçmişe ilişkin bilgi ve anlayışla donatarak onların insanlarla, çevreyle ve kurumlarla olan ilişkilerini açıklamaya olanak tanır. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler dersi öğrencilere problem çözme, karar verme, sorunları değerlendirme ve değer yargılarını oluşturma becerileri kazandırır (Russell ve Waters, 2021). Sosyal bilgilerin çalışma alanı hem aile gibi en yakındaki hem de en uzak ülkelerde yaşayan insanların yanı sıra geçmişte yaşamış, günümüzde yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan insanları kapsar. Öğrenciler bu bilgileri edinirken kültürel gruplar arasında ortak bir insanlık duygusu oluşturan noktaları keşfederler (Zarrillo, 2016). Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen öğrenci merkezli, yaşama yönelik etkinlikler ile okuldaki eğitimin yaşama yönelik olması sağlanarak değişen ve gelişen topluma uyum kolaylaşmaktadır (Deveci ve Selanik Ay, 2014, s.97). Böylece sosyal bilgiler öğrencilerin yalnızca dünyayı deneyimlemelerini değil bilinçli olarak dünyayı anlamalarını, dünya ile ilgilenmelerini, dünya hakkında derinlemesine düşüncelerini ve dünyaya eleştirel bir şekilde yaklaşmalarını sağlayarak yaşamda yerlerini almalarına yardım eder (Parker, 2015). Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2015, s.4). Barr'a (1997) göre sosyal bilgiler, katılımcı karar verme sürecine ilişkin bilgi, beceri, tutum ve değerleri genç vatandaşlara kazandırma sorumluluğu olan bir öğretim programıdır. Deveci ve Bayram'a (2022, s.16) göre sosyal bilgiler insanı ve insanın toplum içindeki yerini çeşitli sosyal bilimlerden yararlanarak ele alan; çeşitli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak

insanın toplum içindeki yerini geliştiren, böylelikle insanların yaşam içinde mutlu, huzurlu, güvenli ve diğer canlıların haklarına duyarlı bir yer edinmesini sağlayan bir alandır. Bu tanımlar sosyal bilgilerin toplumsal yaşam ve insan davranışları üzerine odaklandığını vurgulamaktadır. Buna göre sosyal bilgiler bir çalışma alanı olmasının yanı sıra öğrencilerin toplumsal yaşamdaki konumlarını anlamalarını sağlayan bir öğretim programıdır.

Dünyada pek çok ülkede sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan bilim dallarına ilişkin derslere yer verilse de Finlandiya, Japonya, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, Türkiye, Pakistan, İran, Jamaika, İsveç ve Norveç'te ilgili içerik sosyal bilgiler adıyla farklı öğretim basamaklarında ve sınıflarda okutulmaktadır (Öztürk ve Deveci, 2016). Türkiye'den farklı olarak Finlandiya (EURYDICE, 2022), Norveç (Ministry of Education and Research, 2020), Yeni Zelanda (New Zealand Ministry of Education, 2015) gibi ülkelerde sosyal bilgiler dersine ortaöğretim düzeyinde yer verilirken; ABD'nin Florida (Florida Department of Education, 2022), New Jersey (New Jersey Department of Education, 2020), Nevada (Nevada Department of Education, 2018) eyaletlerinde ve Kanada'nın Alberta eyaletinde (Alberta Education, 2005) sosyal bilgiler dersi okulöncesi eğitimde başlayarak ortaöğretimin sonuna kadar okutulmaktadır.

Sosyal bilgiler dersine lise düzeyinde yer veren ülkelerden biri Finlandiya'dır. Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin toplumda aktif, çeşitli beceri ve değerleri kazanmış, sorumluluk sahibi, etkin ve demokratik vatandaşlar olarak yetiştirilmesini amaçlayan (Öztürk ve Deveci, 2016, s.22) Finlandiya'da sosyal bilgilere ilköğretimde 7-9. sınıflarda, ortaöğretimde 10-12. sınıflarda yer verilmektedir (EURYDICE, 2022; Kop, 2017). Singapur'da da hem ulusal kimlik duygusuna hem de küresel bakış açısına sahip bilgili ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek (Shuyi ve Sim, 2017) amacıyla ilköğretim ve ortaöğretimde sosyal bilgiler dersi okutulmaktadır (Ministry of Education Singapore, 2021). Norveç'te sosyal bilgiler öğretim programı ile öğrencilerin bir sosyal bilgiler yaklaşımı ve metodolojisi kullanarak, demokrasi, çevre, insan hakları, eşitlik ve çeşitliliğin önemi hakkında bilgi sahibi olan aktif vatandaşlar olarak gelişmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda Norveç'te sosyal bilgiler dersi 1-7. sınıflarda ilköğretimde, 8-10. sınıflarda ortaöğretim birinci basamakta yer almaktadır (Ministry of Education and Research, 2020). Yeni Zelanda'da sosyal bilgiler öğretim programının amacı öğrencilerin kendine güvenen, bilgili ve sorumlu vatandaşlar olarak topluma katılımlarını sağlamaktır (Arslan, 2018). Bu doğrultuda öğrenciler ilköğretimde 1-8. sınıflarda ve ortaöğretimde 8-10. sınıflarda sosyal bilgiler dersi almaktadır (New Zealand Ministry of Education, 2015). Japonya'da ise sosyal bilgiler dersi bireylere küreselleşen uluslararası toplumda, sosyal bir bakış açısı ile sorunları takip ederek ve çözerek aktif olarak yaşamayı, barışçıl ve demokratik uluslar ve toplumlar oluşturmak için gerekli vatandaşlık özelliklerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Japonya'da sosyal bilgiler dersi ilkokul 3, 4, 5, ve 6. sınıfta okutulmaktadır (MEXT, 2017). Okulöncesi dönemde sosyal bilgiler dersi bulunan ülkelere ise ABD ve Kanada örnek olarak verilebilir. Sosyal bilgilerin doğduğu yer olan ABD'de eyaletlere göre farklılık gösterse de sosyal bilgiler derslerinin ortak amacının bireylerin topluma etkin katılımının sağlanması olduğu görülmektedir (Yeşilbursa ve Çiçek, 2020). ABD'de okulöncesi eğitimden 12. sınıfın sonuna kadar sosyal bilgiler dersine yer veren eyaletlere Florida (Florida Department of Education, 2022), New Jersey (New Jersey Department of Education, 2020), Nevada (Nevada Department of Education, 2018) örnek olarak verilebilir. Kanada'nın Alberta Eyaleti'nde, Kanada vatandaşlığı ve kimliğinin yanı sıra kültürel çeşitliliğin önemini, farklılıklara saygıyı, sosyal uyum ve toplumsal işleyişi vurgulayan sosyal bilgiler dersi okulöncesi eğitimden başlayarak 12. sınıfın sonuna kadar devam etmektedir (Alberta Education, 2005). İsveç, Jamaika, İran ve Pakistan gibi ülkelerde ise sosyal bilgiler dersi

Türkiye’ye benzer şekilde ilköğretim basamağında yer almaktadır. İsveç’te öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri için gerekli koşulları sağlayan bir ders olarak görülen sosyal bilgiler dersi ilköğretim düzeyinde 1-9. sınıflardadır (Swedish Education, 2023). Pakistan’da sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin farklı bakış açılarını anlamaları, eleştirel düşünceleri, etkili iletişim kurmaları, geçmişi anlamak, bugünü yaşamak ve geleceği etkilemek için farklı topluluklarla iş birliği yapmaları amaçlanmaktadır. Pakistan’da sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4 ve 5. sınıflarda okutulmaktadır (Government of Pakistan Ministry of Education, 2020). Jamaika sosyal bilgiler dersinin öncelikli amacı değişen ve birbirine bağımlı olan dünyada kültürel çeşitliliğe sahip ve demokratik bir toplum için yararlı, bilinçli ve mantıklı kararlar verebilen aktif katılımcı vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda Jamaika’da sosyal bilgiler dersi 4-6. sınıflarda ilköğretim düzeyinde bulunmaktadır (Ministry of Education and Youth, 2018).

Sosyal bilgiler, dünyada okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve lisansüstü eğitim olmak üzere tüm öğretim basamaklarında yer alan bir çalışma alanıdır. Türkiye’de ise sosyal bilgiler, bir ders olarak ilköğretim ve ortaokullarda yer almaktadır (Deveci ve Bayram, 2022). Türkiye’de Milli Eğitim Temel Kanunu’na (1973) göre öğretim basamakları, zorunlu ilköğrenim yaşında olan çocuklar için okulöncesi eğitim, 6-14 yaş aralığındaki çocuklar için ilköğretim, ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsayan ortaöğretimden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi içeriğini ele alan araştırma bulguları incelediğinde, sosyal bilgiler dersinin Türkiye’de ilk ve ortaokul dışında farklı öğretim basamaklarında yer alması gerektiği söylenebilir.

Mathis ve Boyd’un (2009) çalışmalarında okulöncesi ve sınıf öğretmenlerini gözlemleyen sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretiminin içerik, disiplinler arası yaklaşım ve farklılıklara saygı bakımından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Coşkun Keskin ve Kırtel (2012) çalışmaları sonucunda erken çocukluk döneminde Türk kültürüne ait sanat örnekleri aracılığıyla sosyo-kültürel eğitim gerçekleştirmeye çalıştıkları araştırmalarının sonucunda çocukların sosyo-kültürel eğitim bağlamında neden-sonuç ilişkisi kurdukları, problem çözme, akıl ve mantık yürütme, empati becerilerini kullandıkları, günlük yaşamla ilişkilendirmeler yaptıkları, geçmiş algısı ve zaman kavramına sahip oldukları bulgularını elde etmişlerdir. Tanrıverdi ve Erarslan (2015) okulöncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında sosyal uyum ve beceri düzeyi yüksek olan öğrencilerin değer kazanımlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bayram vd. (2017) çocukların “çocuk hakları” konusuna ilişkin algılarını resimler ile belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında çocukların resimlerinde katılım hakkına yer vermediklerini ortaya koymuşlardır. Şenol ve Akyol (2017) ise okulöncesi eğitimde çocuk haklarına yönelik gerçekleştirilen etkinliklerin çocukların haklarına ilişkin farkındalıklarının arttığını belirlemişlerdir. Murley (2017) planlı bir problem çözme programının okulöncesi öğrencilerin problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında problem çözme programının öğrencilerin ve öğretmenlerin gün içinde problem çözme durumlarına yönelik farkındalığını artırdığı bunun da öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Maraning Dyah ve Setiawati (2019) ise 4-6 yaş grubundaki okulöncesi öğrencilerin problem çözme becerilerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin problem çözme becerilerinin orta seviyede olduğunu ve çözümü seçmek için bir neden belirtme becerisine ilişkin maddeden düşük puan aldıklarını tespit etmişlerdir. Dinçer vd. (2019) sosyal beceri düzeyi düşük olan okulöncesi öğrencilerinin yalnız kalma isteği, akranlarıyla olumsuz iletişim, akranları tarafından reddedilme gibi durumlar

yaşadıkları sonucuna ulaşmış, çocukların sosyal beceri düzeyi yükseldikçe akranlarıyla ilgili problem durumlarında sosyal çözüm kullanma düzeylerinin yükseldiğini belirtmiştir.

Okulöncesi eğitimde sosyal bilgilerin içeriğine ilişkin yapılan çalışmalar (Mathis ve Boyd, 2009; Coşkun Keskin ve Kırtel, 2012; Tanrıverdi ve Erarslan, 2015; Bayram vd., 2017; Şenol ve Akyol, 2017; Murley, 2017; Maraning Dyah ve Setiawati, 2019; Dinçer vd., 2019) incelendiğinde okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin yer alması öğrencilere günlük yaşamlarında önemli bir yer tutan problem çözme, akıl yürütme becerileri, sosyal beceriler ve değerler kazandırabilir. Bunun yanı sıra okulöncesi eğitim döneminde öğrencilerin hak ve sorumluluklarının farkında olması sağlanarak etkin vatandaşlar olmalarının ilk adımları atılabilir.

Feinberg ve Doppen (2010) çalışmalarında lise öğrencilerinin aktif katılım, vatandaşlık hak ve sorumlulukları bilme gibi iyi gelişmiş vatandaşlık özelliklerine sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca bu özellikleri geliştirmenin ve geleceğin vatandaşlarını yetiştirmenin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevi olduğunu belirtmişlerdir. Kılınç ve Dere (2013) araştırmalarında lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarının ulusal boyutta olduğunu, dünya toplumları hakkında bilgi sahibi olmayı iyi vatandaşlıkla yeterince ilişkilendirmedikleri bulgularını elde etmişlerdir. Selvitopu vd.'nin (2014) araştırmasındaki bulgulara göre veliler ortaöğretim okullarının öğrencilere insani, milli ve manevi değerleri kazandırmasını beklemektedir. Harshbarger (2016) lise öğrencilerinin yaratıcılık, eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği becerilerinin eksikliğini ele aldığı çalışmada bu becerileri geliştirmek amacıyla hazırladığı öğretim programı sonucunda öğrencilerde yaratıcılık, eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği becerilerinin geliştiğini belirlemiştir. Negiz vd. (2019) Suriyeli ve Türk lise öğrencilerinin değer algılarını artırarak sosyal uyumu güçlendirmeyi amaçladıkları çalışmaları sonucunda öğrencilerin değerler üzerindeki farkındalıkları artmış, arkadaşlık ilişkileri olumlu yönde etkilenmiş, akran zorbalığının önlenmesine katkı sağlanmıştır. Prihastuty vd. (2019) araştırmalarında medya okuryazarlığı eğitimi verilen lise öğrencilerinin siber zorbalık niyetlerinin azaldığını ortaya koymuşlardır. Akbaba (2020) çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin kronolojik düşünme beceri düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmış, bu sonucu ortaöğretim düzeyindeki tarih derslerinde tarihsel zaman ve buna bağlı becerilerin yeterince kazandırılmadığı şeklinde yorumlamıştır. Kuş ve Mert (2023) çalışmaları sonucunda Türkiye'de hem lise tarih dersi öğretim programının hem de tarih öğretmenlerinin öncelikli amacının aktif vatandaşlar yetiştirmek olmadığı, demokratik ve küresel vatandaşlığa sağladıkları katkının da sınırlı olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Araştırmacılar bu nedenlerden dolayı lise tarih derslerinin demokratik vatandaşlık eğitiminin amaçlarını gerçekleştirilmede yetersiz kaldığını açıklamışlardır. Ortaöğretim basamağına ilişkin yapılan bu çalışmalar sosyal bilgiler dersinin değer eğitimi, medya okuryazarlığı, vatandaşlık eğitimi ve öğrencilerin sosyal uyum becerileri için gerekli olduğunu göstermektedir.

Ak (2018) çalışmada üniversite öğrencilerinin siyasi katılımı daha çok genel ve yerel seçimlerde oy kullanmak olarak algıladıkları, sivil toplum üyeliğinin ise düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmış ve bunu pasif vatandaşlık göstergesi olarak değerlendirmiştir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin kendi hakları ihlal edildiğinde tepki gösterdikleri ancak başkalarının hak aramak için yaptığı protesto ve eylemlere karşı duyarsız oldukları belirlenmiştir. Çetin ve Ünsal (2018) çalışmalarında eğitim fakültesi öğrencilerinin değer eğitimi ile ilgili zihinsel yapılarının güçlü olmadığını belirtmişler, bu durumu öğrencilerin değer eğitimi konusunda eksik bilgiye sahip oldukları şeklinde yorumlamışlardır. Bunun yanı sıra üniversitelerde değer eğitiminin öğretmen eğitim programının merkezinde olması gerektiğini vurgulamışlardır. Nesterova vd. (2019) üniversite öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin sosyal

uyum düzeylerinin yeterli düzeyde olduğunu ve bu durumun farklılıkların kabulünün, hoşgörünün, karşılıklı saygı ve desteğin, öğrencilerin birbirlerine karşı olumlu tutum sergilediklerinin göstergesi olduğunu ifade etmişlerdir. Külekçi Akyavuz ve Karakaş (2020) çalışmalarında eğitim fakültesi öğrencilerinin yaşam becerileri düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılar üniversite eğitiminin yaşam becerilerine katkı sağladığı görüşündedirler. Ökdem (2020) çalışması sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim becerileri düzeyleri arttıkça öğrenmeye katılımın ve bilinçli öğrenme düzeyinin arttığı bulgusunu elde etmiştir. Dündar Coecke (2021) çalışmasında öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça, insan haklarına ilişkin algılarının azaldığı sonucuna ulaşmış ve yükseköğretimde insan hakları eğitiminin önemini vurgulamıştır.

Yaşam boyu gereken problem çözme, karar verme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerilerin yükseköğretimde kazandırılması gerektiğini vurgulayan bu çalışmaların yükseköğretim basamağında da sosyal bilgiler dersine duyulan ihtiyacı ortaya koyduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra vatandaşlık, insan hakları ve değer eğitimi yükseköğretimde de ihtiyaç duyulduğunu gösteren bu çalışmalar yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilgiler ve sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan bilgi, beceri ve değerler ile ilgili yapılan bu araştırmalar doğrultusunda bireylerin ilk yaşlardan itibaren kendini, çevresini, yaşamı tanıma ve anlamlandırma sürecinde olduğu, bu süreçte de okulöncesi eğitimden, yükseköğretime dek sosyal bilgiler dersine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu çalışmalar incelendiğinde tüm öğretim basamaklarında sosyal bilgilerin içeriğinde yer alan yaşam, vatandaşlık becerilerine ve değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı sosyal bilgiler eğitiminin belirli öğretim basamakları ile sınırlandırılmaması gerektiği ve tüm öğretim basamaklarında sosyal bilgiler dersine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde Türkiye’de okulöncesinde sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili çeşitli çalışmalara ulaşılrken (Akhan ve Şimşek Çetin, 2015; Aktın, 2014; Aktın ve Dilek, 2014; Hubbard, 2015; Mathis ve Boyd, 2009; Öner ve Yiğit, 2021; Uçuş Güldalı, 2017) farklı öğretim basamağı olarak ortaöğretim ve yükseköğretimde sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili henüz bir çalışma olmadığı görülmektedir. Alan yazındaki araştırmalar ve sosyal bilgiler dersinin yaşamda sahip olduğu önem okulöncesi eğitimden yükseköğretime kadar sosyal bilgiler dersine ve dersin içeriğini ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu anlamda, bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler içeriğinin kazandırılmasında önemli bir rol oynayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ileride öğretmen olduklarında sosyal bilgiler eğitiminin geleceğine yön verebilecekleri göz önünde bulundurulduğunda, sosyal bilgiler dersinin uygulayıcısı olarak dersin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin görüşleri önem taşımaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgularının sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koyması beklenmektedir. Araştırma sonuçları doğrultusunda okulöncesi, ortaöğretim ve yükseköğretim programlarının sosyal bilgiler eğitimine ilişkin geliştirilebilecek yönlerinin tespit edilerek, araştırmanın farklı öğretim basamaklarında sosyal bilgiler öğretimine ilişkin yapılacak yeni çalışmalara rehberlik etmesi önemli görülmektedir. Ayrıca araştırmanın sosyal bilgiler dersinin Türkiye’de okulöncesi eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim programlarında yer alabilirliğine ilişkin farkındalık oluşturması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer verilen sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin yer almasına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaöğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yükseköğretimde eğitimde sosyal bilgiler dersinin yer almasına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırma yöntemi, çalışma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama araçları, veri analizi, etik ve inandırıcılık ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Nitel araştırma, derin ve ayrıntılı konularda az sayıda kişi ya da durum ile çok daha fazla ve detaylı bilgi edinmeyi sağlayan bir yöntemdir (Patton, 2018). Bu çalışmada da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre farklı öğretim basamaklarında sosyal bilgiler öğretiminin yer alabilirliğini açığa çıkarmak ve yorumlamak için temel nitel araştırma deseni benimsenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretimine yönelik alan eğitimi bilgisini edinmeleri ve öğretmenlik deneyime sahip olmaları önemli görüldüğü için “Sosyal Bilgiler Öğretim Programları”, “Sosyal Bilgiler Öğretimi 1” ve “Sosyal Bilgiler Öğretimi 2” “Öğretmenlik Uygulaması 1” ve “Öğretmenlik Uygulaması 2” derslerini almış olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 yılı öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı’nda öğrenim gören gönüllü 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 15 sosyal bilgiler öğretmen adayından 10’u kız, 5’i erkektir.

Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Görüşme formu geliştirilirken öncelikle alan yazın taramasından yararlanılarak 8 sorudan oluşan taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Ardından taslak görüşme formu iki alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda araştırma amacına hizmet etmeyen 2 soru görüşme formundan çıkarılmış ve bazı soru ifadelerinde düzeltmeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Katılımcıların her biriyle ayrı ayrı yapılan görüşmeler en az yaklaşık sekiz dakika en fazla ise yaklaşık otuz dakika sürmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmeler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen verilerinin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda tümevarımsal analiz yaklaşımı ile öncelikle araştırmacılar tarafından ham veriler okunarak bağımsız kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar birbirlerinin kodlarını kontrol ederek görüş ayrılığı yaşadıkları kodları belirlemişlerdir. Görüş ayrılığı yaşanan kodlar üzerinde tartışılmış ve uzlaşmıştır. Ardından elde edilen bu kodlardan temalara ve temalardan bulgulara ulaşılmıştır. Ulaşılan bulgular “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı”, “Dünya’da Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı”, “Sosyal Bilgiler Dersinin Okulöncesi Eğitimde Öğretimi”, “Sosyal Bilgiler Dersinin Ortaöğretimde Öğretimi” ve “Sosyal Bilgiler Dersinin Yükseköğretimde Öğretimi” başlıkları altında incelenmiştir. Araştırma verileri doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Etik ve İnanırcılık

Araştırma için öncelikle bir devlet üniversitesinin Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 454842 evrak numaralı 27.12.2022 tarihli izin belgesi ile gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama aşamasında görüşme yapılmadan önce katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve her bir katılımcıya katılımcı onam formu imzalatılmıştır. Ardından katılımcıların onayı alınarak yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler araştırmacılar tarafından bağımsız bir şekilde kodlanmıştır. Elde edilen tüm veriler katılımcılar tarafından teyit edilmiştir. Bulgular bölümünde katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Katılımcı bilgilerinin gizli tutulması amacıyla katılımcıların görüşleri farklı isimlerle aktarılmıştır.

Bulgular

Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek amacıyla elde edilen veriler çözümlenerek bulgulara ulaşılmıştır. Ulaşılan bulgular tekrarlanma sıklığı ve doğrudan alıntılar ile desteklenerek açıklanmıştır. Bulguların sunumunda kodların yanına görüşün tekrar etme sıklığı yazılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 1

Sosyal Bilgiler Dersinin Farklı Öğretim Basamaklarında Öğretimine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri

Şekil 1 incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı”, “Dünya’da Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı”, “Sosyal Bilgiler Dersinin Okulöncesi Eğitimde Öğretimi”, “Sosyal Bilgiler Dersinin Ortaöğretimde Öğretimi” ve “Sosyal Bilgiler Dersinin Yükseköğretimde Öğretimi” olmak üzere beş tema altında toplandığı görülmektedir.

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı

Araştırmaya katılan öğretmen adayları Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretimini sınıf ve öğretim basamağı bakımından “öğretim programından kaynaklanan sorunlar” (2), “ders saatinin yetersiz olması” (1), “yaş düzeyine uygunluk” (3), “öğretim basamağının/sınıfın değiştirilmesi” (3) olarak değerlendirmişlerdir.

Katılımcılardan Aleya ve Hatice sosyal bilgiler dersinin mevcut durumda olduğu gibi 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulması gerektiğini ancak sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinin uygun olmadığını belirtmişlerdir. Aleya öğretim programından kaynaklanan sorunu “*Ashnda sosyal bilgiler dersinin bu öğretim basamağı ve sınıflarda yer almasına ilişkin bir sorun yok. Sorun öğretim programında. Mesela, dördüncü sınıflarda özellikle tarih konularında ya da coğrafya*

konularında bazı ağır kavramlar oluyor.” sözleri ile fikirlerini açıklamıştır. Hatice, öğretim programından kaynaklanan sorunları “Sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda verilmesinin öğrenciler için ideal olduğunu düşünüyorum. Ama öğretim programı çok yoğun. Özellikle 6 ve 7. sınıflarda teorik bilgi çok ön planda.” sözleri ile anlatmıştır. Can ise ders saatlerinin yetersiz olduğunu “Sosyal bilgiler dersi kesinlikle 4, 5, 6 ve 7. sınıfta verilmeli ama haftalık 3 ders saati çok yetersiz. İki ders saati arka arkaya aynı gün veriliyor diğer bir saatlik ders farklı bir gün veriliyor. Bu yüzden öğrenciler dersten çok kopuyorlar.” şeklinde ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Batuhan, Sevda ve Tuğçe’ye göre sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulması öğrencilerin yaş düzeyine uygundur. Batuhan sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulmasının öğrencilerin yaş düzeyine uygun olduğunu şu sözler ile anlatmıştır “Sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulması öğrenciler için çok rahat. Çünkü bu yaş düzeyinde öğrenciler 1, 2 ve 3. sınıfa göre daha olgunlaşmış oluyor ve daha çabuk kavryor.” Sevda da görüşünü “Sosyal bilgiler dersi bence tam olarak başlaması gerektiği düzeyde başlıyor. 1, 2, ve 3. sınıfta başlaması çocuklara ağır gelebilirdi. Çünkü öğrencilerin 4. sınıfta gelişimini tamamladığını düşünüyorum.” şeklinde açıklamıştır. Tuğçe ise fikirlerini “Sosyal bilgiler dersinin bence mevcut sınıf ve kademelerde verilmesi uygun. Çünkü bu yaş düzeyinde öğrencilere değer kazandırmak daha kolay.” şeklinde ifade etmiştir. Dilek ise bu katılımcılardan farklı olarak “Sosyal bilgiler dersi her birey için gerekli olduğundan her yaş düzeyine uygundur.” sözleri ile düşüncelerini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Dilek, Merve ve Ömer ise sosyal bilgiler dersinin bulunduğu sınıf ve öğretim basamağının değiştirilmesi gerektiği görüşündedirler. Dilek sosyal bilgiler dersinin okutulduğu sınıfın değiştirilmesini ilişkin fikirlerini “Sosyal bilgiler dersinin üçüncü sınıftan itibaren verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü 4. sınıfta bir sene sosyal bilgiler dersi alıyor öğrenciler. Daha sonra ortaokula geçiş yapıyor ve okul değiştiriyor. Böylece ortaokul için bir altyapı oluşturulabilir.” sözleri ile ifade etmiştir. Merve “Sosyal bilgiler dersi 1. sınıftan itibaren başlamalı. Çünkü sosyal bilgiler eğitimi çocukları hayata hazırladığı için daha erken başlamalı. 4. sınıftan itibaren vererek gecikmiş olabiliriz.” şeklinde görüşlerini açıklarken; Ömer “Sosyal bilgiler dersi toplum ile ilgili bir ders olduğu ve öğrencileri toplumsal yaşama hazırladığı için birinci sınıftan itibaren okutulmaya başlanmalı ve lisede de okutulmaya devam edilmeli.” sözleri ile düşüncelerini anlatmıştır.

Dünya’da Sosyal Bilgiler Dersinin Sınıfı ve Öğretim Basamağı

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları dünyada farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin yer aldığı öğretim basamakları ve sınıflara ilişkin soruya “bilgim yok” (7) yanıtını vermiştir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazıları dünyada farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin “okulöncesi” (2), “ilköğretim” (3), “ilköğretimden yükseköğretime kadar” (2) veriliyor olabileceğini düşünmektedirler.

Araştırma katılımcılarından Beyza, Hatice, Gamze, Uğur, Batuhan, Fatih ve Tuğçe farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin hangi öğretim basamağı ve sınıflarda yer verildiğine ilişkin bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Beyza ve Hatice “Bu konuda bir fikrim yok.” sözleri ile düşüncelerini açıklarken Gamze ve Uğur “Başka ülkelerde sosyal bilgiler dersini hangi sınıflarda veriliyor bilmiyorum.” şeklinde fikirlerini anlatmıştır. Batuhan, Fatih ve Tuğçe ise farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin okutulduğu öğretim basamakları ve sınıflara ilişkin bilgilerinin olmadığını “Bir bilğim yok.” sözleri ile ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden Beyza ve Gamze'ye göre farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersi okulöncesi eğitimde yer almaktadır. Beyza görüşünü şu şekilde açıklamıştır “*Bence anaokulunda başlıyor olabilir. Çünkü ben sosyal bilgiler dersinin bir ülkenin kalkınmasını ve gelişmişlik düzeyini artırdığını düşünüyorum. Bu ülkelerin gelişmişlik düzeyleri yüksek olduğu için daha erken bu dersi verdiklerini düşünüyorum.*” Gamze ise “*Finlandiya’da bu ders okulöncesi eğitimden itibaren veriliyor olabilir. Çünkü çocuk okula başladığından itibaren, anasınıfından itibaren, yaşamla iç içe olmaya başlıyor. Topluma karışıyor. O zaman biz sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencileri hayata hazırlıyorsak bunun okulöncesi eğitimden itibaren verilmesi gerekiyor.*” sözleri ile fikirlerini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Batuhan, Fatih ve Tuğçe dünyada farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersine ilköğretim düzeyinde yer verildiği görüşündedirler. Batuhan, “*Bence bu ders ilköğretim diye tabir ettiğimiz 1-8. sınıflarda okutuluyor olabilir diye düşünüyorum. Çünkü sosyal bilgilerde değer eğitimi üzerinde duruluyordur diye düşünüyorum. Sosyal bilgiler birden sekize kadar olan sınıflarda anlatılıyor olabilir bu yüzden.*” sözleri ile görüşünü açıklarken Fatih de “*Birinci sınıf düzeyinden itibaren başlatıyor olabilirler. Bu sosyal bilgiler dersinde çocuğun günlük yaşantısında nasıl hareket etmesine yönelik, arkadaşlarıyla ve ailesiyle olan ilişkisine nasıl çekidüzen vermesi gerektiğine dair bilgiler veriliyor olabilir.*” şeklinde fikirlerini ifade etmiştir. Tuğçe ise “*İlkokul ve ortaokul olabilir diye düşünüyorum. Çünkü hayatla ilişkilendirildiği için sosyal bilgiler dersini önemli gördüklerini düşünüyorum. Bu yüzden de erken yaştan itibaren veriyor olabilirler.*” sözleri ile farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin yer aldığı sınıf ve öğretim basamakları hakkında düşüncelerini anlatmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Hatice ve Uğur’a göre dünyada farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersi ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm öğretim basamaklarında yer almaktadır. Hatice görüşünü şu şekilde ifade etmiştir “*Bu konuda bilgi sahibi değilim. Japonya ve Amerika’da ilköğretim, lise ve üniversitede vatandaşlık ve kültür bağlamında veriliyor olabilir.*” Uğur ise “*Bir bilgim yok. Büyük ihtimalle bizimkinden biraz daha uzun bir süre veriyorlar. İlköğretimde de vardır. Ortaöğretimde de liseye kadar bence vardır hatta üniversitede yer veriliyor olabilir.*” sözleri ile fikirlerini açıklamıştır.

Sosyal Bilgiler Dersinin Okulöncesi Eğitimde Öğretimi

Araştırma kapsamında yer alan öğretmen adayları okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesini “değer eğitimi gerçekleştirme” (3), “vatandaşlık eğitimine katkı sağlama” (2), “toplumsal kuralları kazandırma” (3), “hayata hazırlama” (2) bakımından değerlendirmişlerdir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Beyza, Sevda ve Aleyna'ya göre okulöncesinde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi değer eğitime katkı sağlayacaktır. Beyza “*Değer eğitiminin küçük yaşta verildiğinde daha verimli olacağını düşündüğüm için sosyal bilgiler dersinin okulöncesi eğitimde verilmesi gerektiğini düşünüyorum.*” sözleri ile okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının değer eğitime etkisi olacağını anlatmıştır. Sevda da “*Hoşgörü, dürüstlük, paylaşma, vatanseverlik gibi değerlerin erken yaşta çocuğa kazandırılması gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden okulöncesi eğitimde de sosyal bilgiler dersi verilebilir.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Aleyna ise düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir “*Okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin okutulması ile özellikle hoşgörü ve sorumluluk gibi değerlerin devamlılığının sağlanacağını düşünüyorum*”.

Araştırma katılımcılarından Dilek ve Batuhan ise okulöncesinde sosyal bilgiler dersine yer verilmesinin vatandaşlık eğitimine katkı sağlayacağı görüşündedirler. Dilek “*Okulöncesi eğitimde*

iyi vatandaş, iyi insan olmanın temeli atılıyor. Sosyal bilgilerin amacı da bu. Bu yüzden okulöncesi dönemde sosyal bilgiler dersine yer verilmeli diye düşünüyorum.” sözleri ile düşüncelerini açıklamıştır. Batuhan ise görüşünü “Okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler iyi vatandaş olmanın yalnızca oy kullanmak olmadığını topluma yararlı bir insan olunması gerektiğini kavrayabilirler.” şeklinde ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Meltem, Fatih ve Uğur’a göre okulöncesi dönemde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi öğrencilere toplumsal kuralları kazandıracaktır. Meltem “Çocuklar toplumsal kuralları öğrenir. Hem dünya hem de kendi kültürümüze uyum sağlamak için belli kurallar olduğunu ve buna uyulması gerektiğini öğrenir.” sözleri ile okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin toplumsal kuralları kazandırmadaki katkısını anlatmıştır. Fatih de fikirlerini “Sosyal bilgiler dersi bu dönemde çocuklara topluluk içinde nasıl davranılması gerektiğini veya akranlarıyla nasıl iletişim kurması gerektiğini öğretebilir. Bu dersle topluma daha çabuk uyum sağlayabilirler.” şeklinde açıklamıştır. Uğur da benzer olarak “Sosyal bilgiler dersi okulöncesinde öğrencilere toplumda nasıl davranılması gerektiğini, kurallara uyulması gerektiğini erken yaşta öğretebilir.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Tuğçe ve Batuhan ise okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin öğrencileri hayata hazırlayacağını düşünmektedirler. Tuğçe “Okulöncesi dönem tam öğrencilerin bilgileri kapıldığı dönem olduğu için küçük küçük bilgilerle öğrencileri hayata hazırlayabilir.” şeklinde düşüncelerini açıklamıştır. Batuhan da “Okulöncesi dönem hayata hazırlık aşaması. Sosyal bilgilerin amacı da hayata hazırlamak olduğu için bu dönemde verilebilir.” sözleri ile okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin hayata hazırlanmasına katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersinin Ortaöğretimde Öğretimi

Araştırmada yer alan öğretmen adayları ortaöğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesini “değer eğitime katkı sağlama” (3), “sosyal ilişkiler kurma” (2), “ergenlik kaynaklı sorunlarla baş etme” (3), “sosyal bilgilerin disiplinler arası yapısı” (2) bakımından açıklamışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Tuğçe, Can ve Aleyna ortaöğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının değer eğitime katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Tuğçe “Toplumda yaşanan sorunların, aksaklıkların değerlerin eksikliğinden çıktığını düşünüyorum. İlkokul ve ortaokulda verilen değer eğitimi hatırlatma niteliğinde, lisede de sosyal bilgiler dersiyle verilirse bu sorunların giderilebileceğini düşünüyorum.” sözleri ile ortaöğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi ile değer eğitiminin gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Can ise “Bence sosyal bilgiler dersi lisede seçmeli bir ders olarak verilebilir. Değerler bakımından eksikliği olan öğrenciler bu derse yönlendirilebilir.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Araştırma katılımcılarından Aleyna da “9 ve 10. sınıflarda sosyal bilgiler dersi verilebilir. Çünkü ortaokulda değer eğitimi veriliyor ama liseye geçen çocuklarda değer kazanımı göremiyoruz. Bu şekilde lise öğrencilerinin değerler bakımından gelişeceğini düşünüyorum.” sözleri ile görüşünü açıklamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Uğur ve Fatih’e göre ortaöğretimde sosyal bilgilere yer verilmesi öğrencilerin sosyal ilişkiler kurmasına katkı sağlayacaktır. Uğur “Lise dönemi toplumla en çok etkileşim sağlandığı dönem. Çünkü ortaokul bitene kadar hep evimize yakın yerlere gidiyoruz. Ama lisede ilk defa aileden ayrı kendimiz okula gidip geliyoruz. Örneğin dolmuşa biniyoruz oradaki insanlarla etkileşime giriyoruz. Sosyal bilgiler de sosyal hayatla ilgili bilgiler veriyor. Bu yüzden sosyal bilgilerin lisede verilmesi gerekiyor bence.” sözleri ile ortaöğretimde sosyal bilgilere yer verilmesinin sosyal ilişkiler kurmada etkili olacağını

açıklamıştır. Fatih ise konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir “*Diyelim ki lisede sosyal bilgiler dersi veriliyor. Lisede öğrencilerin sosyal ortamı ve yaşantısı değişiyor, arkadaş grubu değişiyor. Öğrencilerin hemcinsleri ve karşı cinsleriyle nasıl iletişim kurmaları gerektiği, iletişim kurarken nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda yardımcı olabilir.*”

Araştırma katılımcılarından Merve, Beyza ve Gamze ortaöğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının öğrencilerin ergenlikten kaynaklı sorunlarla baş etmelerine yardımcı olabileceğini belirtmişlerdir. Merve “*Ergenlik döneminde çocukların kötü alışkanlıklara eğilimi daha fazla oluyor. Sosyal bilgiler bu dönemde öğrencilere doğruyu göstererek bunun önüne geçebilir.*” sözleri ile fikirlerini anlatmıştır. Beyza “*O dönemde çocuklar ergen olduğu için farklı bir bakış açısına sahip oluyor. Hayatı çok fazla sorguluyorlar. Aslında bu yaştaki bir öğrenci sosyal bilgiler dersi aldığı zaman çevresinde olup bitenleri daha mantıklı bir şekilde anlayabilir, kavrayabilir. Yaşanan sorunlara daha iyi çözümler bulabilir.*” şeklinde görüşünü açıklamıştır. Araştırma katılımcılarından Gamze de ortaöğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasına ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir “*Liseye gelindiğinde bireyler ergenlik bunalımında oluyor. Kimlik karmaşası yaşayabiliyorlar. Sosyal bilgiler dersi birçok disiplini içinde barındırdığı için öğrencilerin yaşadığı bu problemlerin çözümüne yardımcı olabilir.*”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Zeynep ve Batuhan disiplinler arası yapısından dolayı ortaöğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Zeynep “*Lisede tarih ve coğrafyayı ayrı ayrı vermek yerine bir bütün olarak sosyal bilgiler olarak vermek öğrencilerin kavrayabilmesine yardımcı olabilir.*” sözleri ile ortaöğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesinin sağlayacağı katkıyı anlatmıştır. Batuhan ise “*Mesela lisede tarih dersinde milliyetçilik daha ağır basıyor. Bu yüzden tarih dersi coğrafya kaderdir diyemez. Ama sosyal bilgiler birçok alanın toplanmış hali olduğu için daha objektif bakar ve bunu söyleyebilir.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersinin Yükseköğretimde Öğretimi

Araştırmada yer alan katılımcılar yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasını “toplumsal ilişkiler kurma” (3), “değer eğitimi” (2), “vatandaşlık eğitimi” (3), “üniversiteye uyum sağlama” (2) bakımından değerlendirmişlerdir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Aleyna, Beyza ve Zeynep’e göre yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer alması öğrencilerin toplumsal ilişkiler kurmasına katkı sağlayabilir. Aleyna “*Sosyal bilgiler dersi belirli bir kitleye değil herkese hitap eden bir ders. Bir hukukçu da mesleğini yaparken insanlarla ilişki kuruyor bir matematikçi de... Bu yüzden sosyal bilgiler dersi inkılap tarihi ve yabancı dil dersi gibi üniversitede zorunlu bir ders olarak verilebilir.*” sözleri ile görüşünü belirtmiştir. Beyza ise yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının toplumsal ilişkiler bakımından yararlı olacağını şu şekilde anlatmıştır “*Üniversitenin sadece meslek odaklı olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü o bölümü bitirdiğinde sadece o meslekle uğraşmıyorsun ki onun yanında yine bu toplumda yaşıyorsun. Yine insanlarla iç içesin. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi üniversitede de okutulabilir.*” Araştırma katılımcılarından Zeynep de “*Mesela bir doktor, yaşadığı bölgeden başka bir bölgeye görev yapmaya gitmeden önce o bölgenin kültürünü coğrafyasını öğrense o bölgenin yaşayış biçimini öğrenmiş olur. Üniversite sosyal bilgiler dersinin verilmesi bu bakımdan katkı sağlayabilir.*” sözleri ile fikirlerini açıklamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından Batuhan ve Gamze’ye göre yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer alması değer eğitimine de katkı sağlayabilir. Batuhan “*Mesela mühendislik*

fakültesinde sosyal bilgiler dersinin verilmesi o öğrencilere iş ahlâkı kazandırır. İş ahlâkının olmadığı vakitlerde ne oluyor görüyoruz. 6 şubatta yaşanan depremde 50 bin kişinin ölümüne binaların yıkımına neden oldu.” sözleri ile düşüncesini açıklamıştır. Gamze de yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının değer eğitime katkı sağlayabileceğini şu şekilde anlatmıştır “Değer yoksunluğundan kaynaklı bazı insanlar mesleğini çok iyi yerine getiremiyor. Çok iyi eğitim almış olabiliyorlar ama ahlâk yoksunluğu olabiliyor. Tüm fakültelerde öğrenciler birinci sınıfta sosyal bilgiler dersi ile doğruluk, sorumluluk gibi değerleri kazanırsa ileride yerine getireceği mesleği hakkıyla yapabilir bence.”

Araştırma katılımcılarından Fatih, Merve ve Dilek’e göre ise yükseköğretimde sosyal bilgiler dersi vatandaşlık eğitimi için verilebilir. Fatih “Toplumsal olarak birtakım problemler yaşıyoruz. Kimse vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını bilmiyor. Bu anlamda üniversitede sosyal bilgiler dersinin verilmesi etkin vatandaşlar yetiştirmek için katkı sağlayabilir.” sözleri ile görüşünü ifade etmiştir. Merve de fikirlerini şu şekilde açıklamıştır. “Ben sosyal bilgiler eğitimi vatandaşlık eğitimi olarak görüyorum. Vatandaşlık eğitimi de yaşamımız boyunca gerektiği için üniversitede sosyal bilgiler dersinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Dilek ise “Günümüzde gençlerin kararlarıyla geleceğe yön verdiğini görüyoruz. Bu yüzden gençlerin ülkesinin yararı ve geleceği için doğru olan kararı vermesi amacıyla vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgiler dersi üniversitede verilebilir.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Araştırma katılımcılarından Can ve Sevda yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasının öğrencilerin üniversiteye uyum sağlamalarına katkı sağlayacağı görüşündedirler. Can “Üniversitede sosyal bilgiler dersi uyum sağlamak için tüm fakültelerde 1. sınıfta verilebilir. Çünkü üniversiteye gelmiş ama arkadaşlarıyla hocalarıyla nasıl konuşulacağını bilmeyen kişiler var.” şeklinde düşüncelerini açıklamıştır. Sevda da “Öğrenciler farklı bölgelerden geldiği için birçok kültür ve farklı insan oluyor. Yani bu kültürlerin kaynaşması, sosyal bilgiler dersinde sağlanabilir. Farklı kültürden gelen insanlar birbirlerini tanıyarak daha iyi anlaşabilirler. Böylece mesela grup ödevlerini yaparken zorluk yaşamazlar.” sözleri ile görüşünü ifade etmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin durumunu sınıf ve öğretim basamağı bakımından değerlendirmişlerdir. Buna göre katılımcılar sosyal bilgiler dersinin yer aldığı sınıf ve öğretim basamağı bakımından uygun olduğu ancak öğretim programı ve ders saatinin az olması ile ilgili sorunlar yaşandığını düşünmektedirler. Alan yazın incelendiğinde araştırmanın bu sonucunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Koçoğlu ve Egüz (2019) tarafından yapılan çalışmada alan uzmanları ilkökul ve ortaokulda verilen sosyal bilgiler derslerinde yaşanan sorunların ders saatinin yetersizliği, öğretim programı ve ders kitaplarının uyumsuzluğu olduğunu açıklamışlardır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler öğretim programının öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı ve ders saatinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan bazı sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde verilmesinin öğrencilerin yaş düzeyine uygun olduğu görüşündedirler. Öğretmen adaylarından bazıları ise sosyal bilgiler dersinin bulunduğu sınıf ve öğretim basamağının değiştirilmesini daha erken bir sınıfta daha uzun süre verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Chapin (2010) çalışmasında farklı etnik kökenlere sahip çocukların sosyal bilgiler başarı puanları arasında fark olduğu ve bu farkın okulöncesi eğitimden önce başladığı sonucunu ortaya koymuştur. Araştırmacı küçük çocukların sosyal bilgiler bilgisi edinmesine yönelik politikaların hem

okulöncesi eğitiminden önce hem de ilkokul sırasında dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Serriere (2019) bir toplumun yetişkinlerinin demokratik davranış ve bakış açısına sahip olması için demokratik eğitimin okulöncesi ve ilköğretim sınıflarında başlaması gerektiğini gösteren araştırmaları işaret ederek erken yaşlarda sosyal bilgiler dersinin gerekliliğini vurgulamıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı ülkelerde sosyal bilgiler dersinin hangi öğretim basamakları ve sınıflarda verildiği ile ilgili bilgilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların bir kısmı sosyal bilgiler dersinin farklı ülkelerde okulöncesi eğitimde başladığı görüşündedirler. Bazı katılımcılar ise farklı ülkelerde ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm öğretim basamaklarında sosyal bilgiler dersine yer verildiğini düşünmektedirler.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin öğrencileri yaşama hazırladığı ve toplumsal kuralları kazandırdığı için okulöncesi eğitimde sosyal bilgiler dersinin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Mindes (2014), okulöncesi eğitimde çocuğun günlük yaşamı üzerine tasarlanan sosyal bilgiler dersinin okul ve toplumsal yaşam hakkında büyük bir farkındalık kazandıracağını vurgulamaktadır. Uçuş Güldalı (2017) okulöncesi eğitim programının amacının çocukların birbirleriyle iletişim kurmalarını ve toplumun birbirine saygılı ve uyumlu bireylerden oluşmasını sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Lackaff ve Mindes (2013) ise çocukların erken yaşta edindikleri sosyal becerilerin ve hem teorik hem uygulamalı bilgilerin yaşamları boyunca yeni bilgiler öğrenmelerine rehberlik edeceğini açıklamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir kısmı değerlerin erken yaşta kazandırılması gerektiğini düşündükleri için sosyal bilgiler dersinin okulöncesi eğitimde okutulması gerektiği görüşündedirler. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen araştırmalar olduğu görülmüştür. Uzun ve Köse'nin (2017) çalışmasında okulöncesi öğretmenleri değer eğitiminin okulöncesi eğitimde verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Değer eğitiminin sonraki dönemlerde kazandırılmasının zor olması ve kişilik gelişimini etkilemesi, okulöncesi dönemde öğrenilenlerin kalıcı olması ve bu dönemin bireyin gelecek yaşamını doğrudan etkilemesi gibi etkenleri görüşlerinin nedenleri olarak sıralamışlardır. Akıtürk ve Kahraman (2019) tarafından yapılan çalışmada da okulöncesi öğretmen adaylarına göre okulöncesi dönem kişilik gelişiminde önemli bir yaş aralığı olduğu için bu dönemde değer eğitiminin verilmesi önemlidir. Greenberg vd. (2003), nitelikli bir okulöncesi eğitim programının akademik becerilerin yanı sıra sosyal beceriler, karakter ve değer eğitimi de içermesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları vatandaşlık eğitiminin verilmesi için okulöncesi dönemde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Açıknel'in (2022) çalışması da bu sonucu desteklemektedir. Araştırmacının çalışmasında okulöncesi öğretmenlerine göre okulöncesi dönemde vatandaşlık bilincinin temelini atılması için çocukların hazır bulunuşluk düzeyi yeterlidir. Benzer bir şekilde Sounoglou ve Michalopoulou (2017) çalışmalarında okulöncesi öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi için gerekli temellere ve koşullara sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Casey vd. (2019) ise çocukların doğal meraklarının ve araştırma ihtiyaçlarının sürece dahil edildiği uygulamalı etkinlikler ile süreci çekici ve zevkli hale getirerek vatandaşlık eğitimine okulöncesi dönemde başlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra Öner ve Yiğit (2021) çalışmalarında okulöncesi öğretmenlerinin sosyal bilgiler kapsamında vatandaşlık etkinlikleri gerçekleştirdikleri ancak yeterince bu etkinliklere yer vermedikleri sonucunu ortaya koymuşlardır.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları ortaöğretimde sosyal bilgiler dersinin değer eğitimi için verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Tulunay Ateş (2017) ortaöğretimde yapılacak değer eğitimi

uygulamalarının etki büyüklüğünün daha fazla olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Duer vd. (2002) ise çalışmaları sonucunda değer eğitiminin öğrencilerin istenmeyen davranışlarında düşüş yaşamasında etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra araştırma katılımcılarından bazılarının göre ortaöğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi öğrencilerin sosyal ilişkiler kurmalarına katkı sağlayabilir. Selvitopu vd. (2015) tarafından ortaöğretimde yapılan çalışmada velilerin, okulun öncelikli olarak öğrencilere sağlıklı sosyal ilişkiler kurmayı kazandırmasını bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Taylor vd. (2015) ise iletişim becerileri gelişmiş olan ergenlerin sosyal açıdan daha az stres yaşadıklarını açıklamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ortaöğretim öğrencilerinin ergenlik döneminde olduğu için çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını ve bu sorunlarla baş etmeleri için sosyal bilgiler dersine ortaokulda yer verilebileceği görüşündedirler. Arslan ve Balkıs (2014) çocukların ergenlik döneminde bazı uyum problemleri yaşadıklarını ve başa çıkma becerileri gelişmediği için bu süreçte zorluk yaşadıklarını vurgulamaktadır. Araştırma katılımcılarından bazılarının göre de sosyal bilgiler dersi disiplinler arası yapısından dolayı ortaöğretimde yer almalıdır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları üniversite öğrencilerinin üniversiteye uyum sağlamada sorunlar yaşadıklarını, lisans eğitiminde sosyal bilgiler dersine yer verilmesi ile bu sorunların çözülebileceğini belirtmişlerdir. Donat vd. (2019), tarafından yapılan çalışmada da üniversite öğrencilerinin üniversitede uyum sorunu yaşadıkları, bu sorundan psikolojik ve akademik açıdan olumsuz olarak etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bazı sosyal bilgiler öğretmen adayları ise yükseköğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilmesinin üniversite öğrencilerinin meslek yaşamlarında daha iyi toplumsal ilişkiler kurmalarına katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Akyol (2019) çalışmasında farklı fakültelerdeki öğrencilerin iletişim becerileri arasında farklılık olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bunun nedeni olarak eğitim alanlarının sayısal ve sözel olarak ayrılması olduğunu ifade etmiş çözüm olarak da fakültelerde iletişim becerileri geliştirmeye yönelik dersler, ders içi çalışmalar veya ders dışı etkinlikler oluşturulmasını önermiştir. Dobbins vd. (2010) ise çalışmalarında öğretmenlerin lisans eğitimlerinde aldıkları sosyal beceri eğitiminin yeterli olmadığını açıklamışlardır. Benzer olarak Ergenekon vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde en çok sosyal becerilerde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcılar yükseköğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilirse bireylerin gerekli değer eğitimi kazanarak mesleklerinin gerektirdiği görevleri daha iyi yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir. Ersoy ve Yağcıoğlu'nun (2019) çalışmalarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitiminden edinmeyi beklediği kazanımlar arasında ahlâk ve değer donanımı yer almaktadır. Ezer ve Kınacı'nın (2020) çalışmasında ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir kısmına göre üniversitede verilen değer eğitimi yeterli değildir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının göre vatandaşlık eğitiminin verilmesi için de yükseköğretimde sosyal bilgiler dersine yer verilebilir.

Öneriler

Araştırmanın sonucunda bireylerin her yaşta ve her öğretim basamağında yaşam becerilerini kazanmaya, değer eğitime ve vatandaşlık eğitime ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu doğrultuda farklı öğretim basamaklarında sosyal bilgiler dersinin yer alması bireylerin bu ihtiyacını karşılayabilir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler sunulabilir:

• Türkiye'de okulöncesi, ortaöğretim ve yükseköğretimde sosyal bilgiler dersinin yer almasına ilişkin program tasarısı hazırlanabilir.

• Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin diğer paydaşların da görüşleri alınmalıdır.

• Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim basamaklarında yer almasına ilişkin yöntem çeşitliliği olan çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmelidir.

• Sosyal bilgiler dersine yer verilmeyen farklı öğretim basamaklarında yaşanan sorunları sosyal bilgiler içeriği doğrultusunda ele alan araştırmalar yapılmalıdır.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 27/12/2022 tarihli 454842 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansman desteği alınmamıştır.

Yazar Katkısı: Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Kaynakça

- Açıkel, Z. (2022). Okulöncesinde vatandaşlık eğitiminin program ve öğretmen görüşleri açısından incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Ak, M. (2018). Üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısı: Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 57, 153-170.
- Akbaba, B. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin kronolojik düşünme becerileri ve bu becerilerin sınıf düzeyine göre gelişiminin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 45(203), 215-229.
- Akhan, N. E. ve Şimşek Çetin, Ö. (2015). Okulöncesi öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimine yönelik ilgilerinin ve görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 551-588.
- Akıtürk, H. K. ve Kahraman, P. B. (2019). Okulöncesi öğretmen adaylarının değer eğitimine yönelik görüşleri. *Değer Eğitimi Dergisi*, 17(38), 267-294.
- Aktepe, V. ve Gündüz, M. (2021). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Kurtdede Fidan ve E. Yalçınkaya (Ed.), *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler eğitimi* (1. baskı, s. 210-231). Pegem Akademi.
- Aktın, K. (2014). Okulöncesi dönemde sosyal bilgiler eğitimi: Mesleklerin öğretimine yönelik bir durum çalışması. *Turkish Studies*, 9(5), 139-155.
- Akyol, P. (2019). Farklı fakültelerdeki öğrencilerin iletişim becerilerinin karşılaştırılması. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(3), 71-77.
- Alberta Education (2005). Social Studies Curriculum. <https://education.alberta.ca/topic-search/?searchMode=3> adresinden 12.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2014). Ergenlikte görülen problem davranışlar ve aile sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23.
- Arslan, S. (2018). Avustralya ile Yeni Zelanda'da vatandaşlık eğitimi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(12), 1-27.
- Barr, H. (1997). Defining social studies. *Teachers and Curriculum*, 1, 6-12.

- Bayram, Z., Bulduk, Z., ve Çavuş, Z. S. (2017). “Çocuk Hakları” temalı çocuk resimleri üzerine bir inceleme. Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi Tam Metin Kitabı içinde, 240-247.
- Casey, E. M., DiCarlo, C. F. ve Sheldon, K. L. (2019). Growing democratic citizenship competencies: Fostering social studies understandings through inquiry learning in the preschool garden. *The Journal of Social Studies Research*, 43(4), 361-373.
- Chapin, J. R. (2006). The achievement gap in social studies and science starts early: Evidence from the early childhood longitudinal study. *The Social Studies*, 97(6), 231-238.
- Coşkun Keskin, S. ve Kırtel, A. (2012). Erken çocukluk döneminde Türk kültürüne ait sanat örnekleri aracılığıyla sosyo-kültürel eğitim. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 32-51.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2018). Yenilenen sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(11), 104-120.
- Çetin, A. ve Ünsal, S. (2019). Öğretmen adaylarının değer eğitimi ile ilgili zihinsel yapıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 187-210.
- Deveci, H. (2024). Eğitim tarihine giriş. E. Dinç (Ed.). *Eğitim tarihi* (1. Baskı, s.1-21). Anadolu Üniversitesi Yayınları. 1-21.
- Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Ed.). *İlk ve ortaokulda uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (1. baskı, s. 11-34). Vizetek Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2014). Vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 97-109.
- Dinçer, Ç., Baş, T., Teke, N., Aydın, E., İpek, S. ve Gökteş, İ. (2019). Okulöncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 882-900.
- Dobbins, N., Higgins, K., Pierce, T., Tandy, R. D. ve Tincani M. (2010). An analysis of social skills instruction provided in teacher education and in-service training programs for general and special educators. *Remedial and Special Education*, 31(5), 358–367.
- Donat, A., Bilgiç, B., Eskiocak, A. ve Koşar, D. (2019). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(3), 451-459.
- Duer, M., Parisi, A. ve Valintis, M. (2002) Character education effectiveness. Saint Xavier University and SkyLight Professional Field-Based Masters Program, Chicago, Illinois, (ERIC Document Reproduction Service No: 471100).
- Dündar Coecke, S. (2021). Lisans öğrencilerinin insan hakları duyarlılığına ilişkin bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 363-378.
- Ergenekon, Y., Özen, A. ve Batu, E.S. (2008). Zihin engelliler öğretmenliği adaylarının öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 857-891.

- Ersoy, F. ve Yağcıoğlu, Ö. (2019). 21. yüzyılın sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitiminden beklentileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(9), 1-26.
- EURYDICE (2020). National Education System, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/finland_en adresinden 29.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ezer, F. ve Kınacı, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitimi ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değer eğitimi yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 346-365.
- Feinberg, J. R., ve Doppen, F. H. (2010). High school students' knowledge and notions of citizenship. *The Social Studies*, 101(3), 111-116.
- Florida Department of Education (2022). Grades Prek to 12 Education Courses. <https://www.cpalms.org/public/search/Course> adresinden 12.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Greenberg, M. T., Weissberg, R. P., Zins, J. E., Fredericks, L., Resnik, H. ve Ellias, M. J. (2003). Enhancing school-based prevention and youth development through coordinated social, emotional, and academic learning. *American Psychologist*, 58(6/7), 466-474.
- Harshbarger, R. (2016). Learning in the 21st century: A study addressing educational trends and implications [Doctoral dissertation]. University of Central Florida, Florida.
- Hubbard, J.D. (2015). Teachers collaborate using lesson study: Implications for early childhood social studies students. *Social Studies Research and Practice*, 10(3), 1-17.
- İnan, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman, neden? S. İnan (Ed.), *Öğretmenler ve öğretmen adayları için sosyal bilgiler eğitime giriş* (s.1-22). Anı Yayıncılık.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Keskin, Y. ve Coşkun Keskin, S. (2016). Amerika Birleşik Devletleri. C. Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* (2. baskı, s.73-103) içinde. Pegem Akademi.
- Kılınç, E. ve Dere, İ. (2013). Lise öğrencilerinin 'iyi vatandaş' kavramı hakkındaki görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 4(2), 103-124.
- Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye’de, sosyal bilgiler eğitime ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 26-37.
- Kop, Y. (2017). One of the countries that Turkey models: Finland secondary education social studies curriculum. *International Education Studies*, 10(2), 15-25.
- Kuş, Z. ve Mert, H. (2023). Citizenship education through high school history in Turkey. *Citizenship, Social and Economics Education*, 22(1), 1-15.
- Külekçi Akyavuz, E. ve Karakaş, A. (2020). Öğretmen adaylarının yaşam becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1832-1851.
- Lackaff, J. ve Mindes, G. (2013). Social studies background and criteria. Social Studies Research Summary for The Work Sampling System 5th Edition.

- Maraning Dyah, A.D. ve Setiawati, F. A. (2019). The problem solving skills in kindergarten student based on the stages of problem solving. *Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 3(1), 274-282.
- Mathis, P. B., ve Boyd, N. C. (2009). Who is teaching social studies? Pre-service teachers' reaction. *Social Studies Research and Practice*, 4(3), 76-85.
- MEXT (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology-Japan), (2017). Elementary school curriculum guidelines (2017 notification) commentary. https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/new-cs/1387014.htm adresinden 12.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Micheaelis, J.U. (1976). *Social studies for in democracy*. Prentice Hall.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). Resmî gazete. Yayım Tarihi, 24, 1973. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf> adresinden 30.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Mindes, G. (2014). *Social studies for young children*. Rowman & Littlefield: United Kingdom.
- Mulrey, B. C. (2017). Increasing social problem-solving skills in early childhood [Doctoral dissertation]. New England College.
- NCSS. (1994). *Curriculum Standards for Social Studies*. The United States of America.
- Negiz, E., Demircioğlu, E. E., ve Tekindal, M. (2019). Değer eğitimi aracılığıyla sosyal uyum: Suriyeli ve Türkiyeli lise öğrencileri özelinde bir uygulama. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 72-89.
- Nesterova, M., Dielini, M. ve Zamozhskiy, A. (2019). Social cohesion in education: Cognitive research in the university community. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering & Education (IJCRSEE)*, 7(2), 19-27.
- New Jersey Department of Education (2020). 2020 New Jersey Student Learning Standards for Social Studies. <https://www.nj.gov/education/standards/socst/index.shtml> adresinden 12.07.2023 tarihinde erişilmiştir.
- New Zealand Ministry of Education (2015). New Zealand Curriculum. <https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum> adresinden 29.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Öner, D. ve Yiğit, E. Ö. (2021). Okulöncesinde sosyal bilgiler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 191-215.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi* (4. baskı, s. 2-30). Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Devenci, H. (2016). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* (2. baskı, s.1-40). Pegem Akademi.
- Parker, W. C. (2015). *Social studies today: Research & Practice*. Routledge.

- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir Çev.), Nobel Akademik Yayıncılık.
- Prihastuty, R., Swaraswati, Y., Rahmawati, D. A., ve Khasanah, S. N. D. (2019). Social media literacy training for preventing cyberbullying intention among senior high school students. *International Summit on Science Technology and Humanity*, 172-180.
- Russell, W. B. ve Waters, S. (2021). *Essentials of elementary social studies*. Routledge.
- Selvitopu, A., Bora, V. ve Taş, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerine kazandırılması gereken değer eğitime ilişkin velilerin okuldan beklentileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 979-994.
- Serriere, S. C. (2019). Social studies in the early years: Children engaging as citizens through the social sciences. C. P. Brown, M. B. McMullen, N. File (Ed.). *The Wiley handbook of early childhood care and education* (s. 377-399), Wiley Blackwell.
- Sounoglou, M. ve Michalopoulou, A. (2017). Early childhood education curricula: Human rights and citizenship in early childhood education. *Journal of Education and Learning*, 6(2), 53-68.
- Şenol, F. B. ve Akyol, T. (2017). Okulöncesi dönem çocuklarının çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını geliştirmeye yönelik bir uygulama örneği (Pilot Çalışma). *Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi Tam Metin Kitabı*, 299-312.
- Tanrıverdi, H. ve Erarşlan, N. (2015). Okulöncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-23.
- Taylor, L., Leary, K., Boyle, A., Bigelow, K., Henry, T. ve Derosier, M. (2015). Parent training and adolescent social functioning: A brief report. *Journal of Child & Family*, 24(10), 3030-3037.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değer eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Journal of Values Education*, 15(34), 41-60.
- Uçuş Güldalı, Ş. (2017). Sosyal bilgileri okulöncesi dönem çocuklarıyla deneyimlemek: Erken çocukluk döneminde sosyal bilgiler eğitiminin önemini gözden geçirme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1122-1151.
- Uzun, M. ve Köse, A. (2017). Okulöncesi eğitimde değer eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Yeşilbursa, C. C. ve Çiçek, S. (2020). Doğuşundan bugünlere sosyal bilgilerin iyi vatandaş yetiştirme hedefi. N.E. Akhan ve S. Demirezen (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif konular* (1. baskı, s.31-50). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar*. (B. Tay ve S. B. Demir Çev.), Anı Yayıncılık.

Extended Summary

Introduction

Although many countries around the world offer courses on the disciplines that make up the content of the social studies course, including Finland, Japan, New Zealand, the United States of America (USA), Canada, Turkey, Pakistan, Iran, Jamaica, Sweden and Norway, the relevant content is taught at different levels and grades under the name social studies (Öztürk & Deveci, 2016). Some countries, of these countries even include the social studies course either in preschool or secondary education. In some countries, there is a continuous social studies course from preschool until the end of secondary education. In Turkey, according to the Milli Eğitim Temel Kanunu (1973), education levels consist of preschool education for children of compulsory primary education age, primary education for children between the ages of 6-14, and secondary education, which includes all general, vocational and technical education institutions and vocational education centers that provide four years of compulsory formal or non-formal education based on primary education. When the findings of the research on the content of social studies education were analyzed, it could be said that social studies course should be included in different education levels other than primary and secondary schools in Turkey. The purpose of this study is to determine the opinions of pre-service social studies teachers about the inclusion of social studies course in different levels of education. Considering that pre-service social studies teachers, who play an important role in the acquisition of social studies content, will be able to shape the future of social studies education when they become teachers in the future, their views on the inclusion of the course at different levels of education as practitioners of the social studies course are important. To this end, it was expected that the findings of the research would reveal the views of pre-service social studies teachers on the inclusion of social studies course in different teaching levels. Thus, in line with the results of the research, it was important to determine the aspects of preschool, secondary and higher education programs that could be improved regarding social studies education and inspire new studies to be conducted on social studies teaching at different levels of education. In addition, the research was expected to raise awareness about the feasibility of including social studies course in preschool, secondary, and higher education programs in Turkey. In this sense, it is thought that this research will contribute to the literature.

Method

This study, which aimed to determine the views of pre-service social studies teachers on the inclusion of social studies course in different levels of education, was conducted based on qualitative research methods. The criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used to determine the study group. Accordingly, the study group of the research consisted of voluntary fourth grade pre-service social studies teachers studying in the Social Studies Teacher Education Program of the Faculty of Education of a state university in the spring semester of the academic year 2022-2023. A semi-structured interview form was used for data collection.

Findings

In line with the findings obtained in the study, it was determined that pre-service social studies teachers evaluated social studies teaching in Turkey in terms of grade and teaching level as "problems arising from the curriculum", "insufficient class hours", "suitability for age level", and "changing the teaching level/grade". In addition, the pre-service teachers who participated in the study answered "I have no knowledge" to the question about the teaching levels and grades of

social studies courses in different countries around the world. In addition, some of the pre-service social studies teachers thought that social studies courses in different countries in the world may be taught in "preschool", "primary education", and "primary education to higher education". Another finding of the study was that pre-service social studies teachers evaluated the inclusion of social studies courses in preschool education in terms of "realizing value education", "contributing to citizenship education", "gaining social rules", and "preparing for life". In addition, pre-service social studies teachers explained the inclusion of social studies courses in secondary education in terms of "contributing to value education", "establishing social relations", "coping with problems arising from adolescence", and "the interdisciplinary structure of social studies". Finally, the pre-service teachers who participated in the research evaluated the inclusion of social studies course in higher education in terms of "establishing social relations", "value education", "citizenship education", and "adapting to university life".

Discussion and Conclusion

The pre-service social studies teachers who participated in the study evaluated the situation of the social studies course in Turkey in terms of grade and instructional level. Accordingly, the participants thought that the social studies course is appropriate in terms of the grade and instructional level, but there are problems related to the curriculum and the small number of class hours. When the literature was examined, it was seen that there are studies supporting this result of the research. In the study by Koçoğlu & Egüz (2019), field experts explained that the problems experienced in social studies courses given in primary and secondary schools are the insufficiency of the course hours and, the incompatibility of the curriculum and textbooks. In the study by Çelikkaya & Kürümlüoğlu (2018), it was concluded that according to social studies teachers, the social studies curriculum is not suitable for the level of students and the course hours are insufficient. Pre-service social studies teachers thought that social studies courses should be included in the preschool period in order to provide citizenship education. Açikel's study (2022) also supports this result finding that according to preschool teachers, the level of readiness of children is sufficient for laying the foundation of citizenship awareness in the preschool period. Similarly, et al. (2017) concluded that preschool students have the necessary foundations and conditions for citizenship education. Pre-service social studies teachers stated that social studies courses in secondary education should be given for value education. Tulunay Ateş (2017) also concluded that the effect size of value education practices in secondary education should be higher. The pre-service social studies teachers who participated in the study stated that university students have problems in adapting to university life and that these problems can be solved by including social studies courses in undergraduate education. In the study conducted by Donat et al. (2019), it was concluded that university students have adaptation problems at university and that they are negatively affected psychologically and academically by this problem.